

ภาษาบูยี้ : ภาษาที่ใกล้ชิดกับภาษาไทยในประเทศจีน

Buyi Language: A Closely Related Language to Thai in China

รศ.ดร.เมฆม สอดส่องกฤษ
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

บทคัดย่อ

นักภาษาศาสตร์จีนจัดภาษาไทยไว้ในตระกูลภาษาจีน-ทิเบต กลุ่มภาษาจ้วง-ต้ง แขนงภาษาจ้วง-ไต ในประเทศจีนมีภาษาไทยที่มีความใกล้ชิดกับภาษาไทยอยู่สามภาษาคือ ภาษาไต ภาษาบูยี้ และภาษาจ้วง บทความนี้นำเสนอข้อมูลของภาษาบูยี้ ซึ่งเป็นข้อมูลการศึกษาของนักวิชาการฝ่ายจีน ประกอบด้วย (1) ข้อมูลเกี่ยวกับชื่อเรียกและถิ่นที่อยู่ (2) ข้อมูลทางภาษา และ (3) ข้อมูลด้านศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และชีวิตความเป็นอยู่ เหตุที่ข้อมูลเกี่ยวกับชาติพันธุ์และภาษาของชนชาติส่วนน้อยบูยี้ที่เป็นผลงานการศึกษาของนักวิชาการจีนในประเทศไทยยังมีน้อย บทความนี้จึงนำเสนอเพื่อให้เป็นข้อมูลสำหรับนักวิชาการชาวไทยได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม

คำสำคัญ : ภาษาตระกูลจีน-ทิเบต ภาษาตระกูลไท ภาษาบูยี้ ภาษาปุยเยย ชนชาติส่วนน้อยในจีน

Abstract

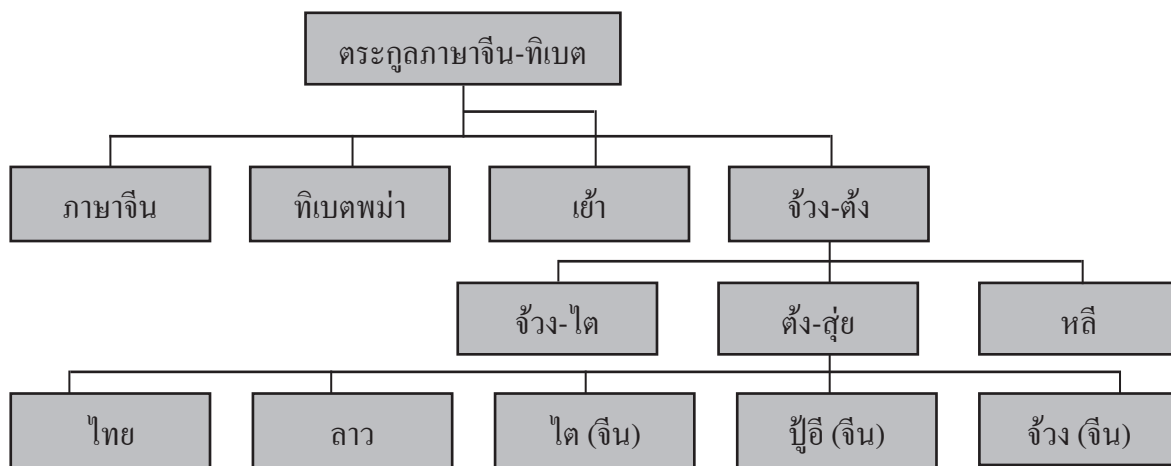
Chinese linguistics have classified Tai language into Sino -Tibetan language family, Zhuang-Dong subgroup, Zhuang-Dai branch. There are three languages in China which are closely related to Thai, namely Dai, Buyi and Zhuang. This paper mentions about Buyi language in three issues ; 1) Naming and resident , 2) Linguistics information and, 3) Arts and cultures, way of life, customs and tradition. Due to there is a little information about the Buyi minority and Linguistics of Chinese in Thailand, this article will be an contribution for Thai academics who conduct research related to this topic in the future.

Keywords: Sino-Tibetan Language Family, Tai Language Family, Buyi Language, Bouyei Language, China Minorities

บทนำ

หนังสือชื่อ นานาภาษาในเอเชียอาคเนย์ : ภาษาตระกูลไท ของ สุริยา รัตนกุล (สุริยา, 2548) ในหนังสือเล่มนี้บทที่สี่เป็นเรื่องของภาษาตระกูลไทและภาษาที่เกี่ยวข้องกับภาษาตระกูลไทในประเทศจีน มีข้อความตอนหนึ่งว่า “ภาษาตระกูลไทแท้ๆที่อยู่ในประเทศจีนมีภาษาตระกูลไททั้งสามสาขา โดยภาษาไทฉาน ไทเหนือและไทลื้อเป็นภาษาตระกูลไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้ ภาษาไทไท้และไทnungเป็นภาษาตระกูลไทสาขากลาง และภาษาไทย้อกับภาษาไทจ้วงเป็นภาษาตระกูลไทสาขาเหนือ การที่ประเทศจีนมีตัวแทนของภาษาตระกูลไททั้งสามสาขายู่ครบถ้วนบริบูรณ์ดังนั้นก็เพราะประเทศจีนเป็นถิ่นเดิมของผู้ที่พูดภาษาตระกูลไท นักภาษาศาสตร์เชื่อกันว่าถิ่นเดิมของผู้พูดภาษาตระกูลไทเมื่อหลายพันปีก่อนนั้น อยู่ที่บริเวณตอนใต้ของประเทศจีนตอนใต้ต่อกับประเทศเวียดนาม”

ตามทฤษฎีของนักวิชาการจีน ในหนังสือชื่อ “ปริทรรศน์ภาษาตั้ง - ไต” (侗台语族概论 Dǒng Tái yǔzú Gàilùn) ของผู้เขียนชื่อ เหลียงหมิ่น และ จางจวินหฺรู (梁敏, 张均如 Liáng Mǐn, Zhāng Jūnrú: 1996,7) จัดภาษา “ไท” ไว้ในภาษาตระกูลจีน-ทิเบต (汉藏语系 Hànzàng yǔxì) โดยมีสาขาและแขนงย่อยดังแผนภูมิต่อไปนี้ (แผนภูมินี้ผู้เขียนสร้างขึ้นมาจากการจัดแบ่งของ Liáng Mǐn, Zhāng Jūnrú และได้ขยายความเพิ่มเติมในส่วนของภาษาแขนงจ้วง - ไต ที่พูดอยู่ในประเทศจีนและที่พูดอยู่ในประเทศไทยและลาวด้วย)

จากแผนภูมิดังต้นจะเห็นว่า สาขาภาษาจ้วง-ต้ง มีแขนงภาษาจ้วง-ไต ต้ง-ลู่ยี่ และหลี่ ในแขนงจ้วง-ไต มีสมาชิกที่มีผู้พูดที่มีถิ่นฐานอยู่ในประเทศจีนอยู่สามภาษา ได้แก่ ภาษาไต ภาษาปู้อี้ และภาษาจ้วง ซึ่งทั้งสามภาษานี้มีความใกล้ชิดเป็นระนาบเดียวกันกับภาษาไทยและภาษาลาว ซึ่งก็หมายความว่าภาษาทั้งสามนี้เป็นภาษาที่มีความใกล้ชิดกับภาษาไทยมากที่สุด

ดังที่กล่าวมาข้างต้นว่า ภาษาที่มีความใกล้ชิดเป็นระนาบเดียวกันกับภาษาไทยที่พูดอยู่ในประเทศจีนมีสามภาษา ในส่วนของภาษาไต ผู้เขียนได้เคยนำเสนอเป็นบทความวิชาการแล้วในวารสาร กระแสวัฒนธรรม ชื่อบทความ “ชนกลุ่มน้อยเผ่าไต: พี่น้องเผ่าไทในสิบสองปันนา สาธารณรัฐประชาชนจีน” (เมฆมและฉวีวรรณ, 2557) ในบทความเรื่องนี้จะได้นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับภาษาที่มีความใกล้ชิดกับภาษาไทยอีกหนึ่งภาษาคือ “ภาษาปู้อี้” ส่วนข้อมูลของภาษาจ้วง ก็จะได้นำเสนอในโอกาสต่อไป

1. ข้อมูลเกี่ยวกับชื่อเรียกและถิ่นที่อยู่

นักวิชาการส่วนใหญ่เห็นว่า ชาวปู้อี้สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษชาวร้อยเผ่าที่ชื่อว่า “ปายเยว่” (百越 Bǎiyuè) ชาวปู้อี้มีชื่อเรียกตัวเองหลายชื่อแตกต่างกันไปตามท้องที่ เช่น ปู้อี้¹ (布依 Bùyī) ปู้หย่าอี้ (布雅伊 Bùyǎyī) ปู้จิ่ง (布仲 Bùzhòng) ปู้หฺราว (布饶 Bùráo) ปู้ม่าน (布曼 Bùmàn) ในบันทึกสมัยโบราณของจีนมีคำเรียกชนกลุ่มนี้หลายชื่อ เช่น เหลียว (僚 Liáo) หมาน (蛮 Mán) จ่งเจีย (仲家 Zhòngjiā) หลี่เหลียว (俚僚 Lǐ Liáo) หมานเหลียว (蛮僚 Mán Liáo) อี้เหลียว (夷僚 Yí Liáo) เป็นต้น จากการวิเคราะห์ชื่อเรียกชาวปู้อี้ทั้งอดีตและปัจจุบัน รวมทั้งถิ่นที่อยู่พบว่า ชาวปู้อี้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดร่วมเชื้อสายกับชาวจ้วง (壮族 Zhuàng Zú) ตั้งแต่สมัยเว่ยจินหนานเป่ย์ (魏晋南北朝 Wèi Jin Nánběi) ถึงสมัยถัง รวมชาวปู้อี้และชาวจ้วงเป็นกลุ่มเดียวกันเรียกชื่อว่า หลี่เหลียว (俚僚 Lǐ Liáo) หมานเหลียว (蛮僚 Mán Liáo) และอี้เหลียว (夷僚 Yí Liáo) หลังยุคห้าราชวงศ์ (五代 Wǔdài) เรียกชาวปู้อี้ว่า จ่งเจีย (仲家 Zhòngjiā) ในสมัยซ่ง เรียกชาวจ้วงว่า “ถ่ง” (僮 Tóng) ซึ่งเป็นเสียงเดียวกันกับคำที่เรียกชาวปู้อี้ เพียงแต่เขียนต่างกันเท่านั้น จากนั้นมาชนเผ่าเดียวกันแต่อยู่ต่างถิ่นกันนี้ด้วยเหตุที่แยกออกจากกันเป็นเวลานาน ทำให้วัฒนธรรมประเพณีจึงต่างฝ่ายต่างสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตน กระทั่งแบ่งออกเป็นชนกลุ่มน้อยสองกลุ่มในที่สุด นอกจากนี้ยังมีอีกกระแสหนึ่งเชื่อว่าชาวปู้อี้สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษชื่อ ปายผู่ (百濮 Bǎipú) และยังมีบางฝ่ายเชื่อว่าชาวปู้อี้คือชนชาติเย่หลาง (夜郎 Yèláng) เพราะในปลายสมัยจ้านกั๋ว ประเทศเย่หลางได้เข้ามาครอบครองดินแดนที่เป็นถิ่นที่อยู่ของชาวปู้อี้ในปัจจุบัน

ปัจจุบันภาษาจีนเรียกชนกลุ่มน้อยนี้ว่า ปู้อี้ (布依族 Bùyī Zú) ในภาษาไทยปรากฏชื่อเรียกว่า “ปุยเย” ในภาษาอังกฤษปรากฏชื่อเรียกว่า Bouyei, Puyi, Buyei, Buyi ส่วนภาษาเขียนของชาวปู้อี้เรียกตัวเองว่า Buxqyaix (ถอดเสียงจากอักษรปู้อี้เป็นภาษาไทยว่า “ปู้ย่าย”) มีกลุ่มใหญ่ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่มณฑลกุ้ยโจว ในเขตปกครองตนเองเฉียนหนาน (黔南 Qiánnán) เฉียนซีหนาน (黔西南 Qiánxīnán) เผ่าปู้อี้และเผ่าเหมียว (布依族苗族自治州 Bùyī Zú Miáo Zú zìzhìzhōu) ในเขตเมืองอันซุ่น (安顺 Ānshùn) และเมือง กุ้ยหยาง (贵阳 Guìyáng) นอกจากนี้ยังมีบางส่วนกระจัดกระจายอาศัยอยู่ในบริเวณเขตปกครองตนเองเฉียนตงหนาน เผ่าเหมียวและเผ่าตัง (黔东南苗族侗族自治州 Qiándōngnán Miáo Zú Dòng Zú zìzhìzhōu) อำเภอถงเหริน (铜仁 Tóngrén) ของเมืองจุนอี้ (遵义市 Zūnyì) อำเภอปี้เจี๋ย (毕节 Bìjié) ของเมืองฉีผานสู่ย (六盘水 Liùpán shuǐ) และเมืองหลัวผิง (罗平 Luópíng) ของมณฑลยูนนาน เมืองหนิงหนาน (宁南 Níngnán) และเมืองฮู่หลี่ (会理 Huìlǐ) ของมณฑลเสฉวน จากการสำรวจจำนวนประชากรครั้งที่ 5 ของจีนในปี 2000 ชนกลุ่มน้อยเผ่าปู้อี้มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 2,971,460 คน

¹ จะเห็นว่า คำเรียกชื่อชาวปู้อี้ มีหลายชื่อ แต่จะพบว่ามีคำนำหน้าว่า “ปู้” นำหน้า (ในภาษาจีนใช้อักษร 布 Bù แทนเสียง) สันนิษฐานว่าคือคำว่า “ผู่” เนื่องจากภาษาปู้อี้เป็นภาษากลุ่ม “ป” คือ ภาษากลุ่มไทที่ออกเสียงไม่พ่นลม ลักษณะเช่นนี้เหมือนกับที่ภาษาจ้วงที่มีคำเรียกตนเองว่า 布岱 (Bùdài) ซึ่งเมื่อเทียบกับภาษาไทยกลุ่ม “พ” คือกลุ่มที่ออกเสียงพ่นลม ก็จะตรงกับคำว่า “ผู่” และ “ไท” ซึ่งก็หมายถึง “คนไท” นั่นเอง

2. ข้อมูลทางภาษา

2.1 การจัดแบ่งตระกูลภาษา

ตามทรรศนะของนักวิชาการจีน ในหนังสือชื่อ จารึกสังเขปภาษาปู้อี้ (布依语简志 Bùyī yǔ Jǐǎnzhi) ของผู้เขียนชื่อ ยวี่ซู่หรง (喻翠容 Yù Cuìróng:1980) เรียกชื่อภาษาของชนเผ่านี้ว่า ปู้อี้ (布依 Bùyī) จัดอยู่ในตระกูลภาษาจีน-ทิเบต สาขาจ้วง-ต้ง แขนงจ้วง-ไต เป็นภาษาที่มีความใกล้ชิดกับภาษาจ้วงมาก ภาษาจ้วงสำเนียงเหมือนกันกับภาษาปู้อี้ที่พูดกันในตำบลวังโม (望漠 Wàngmò) เซ่อเฮิง (册亨 Cèhēng) ตู่ซาน (独山 Dúshān) อานหลง (安龙 Ānlóng) และตำบลชิงอี้ (兴义 Xīngyì) ด้วยประวัติศาสตร์อันยาวนาน ชาวปู้อี้อพยพโยกย้าย และขยายถิ่นที่อยู่อาศัยไปมาในเขตประเทศจีนตอนใต้ เมื่อแยกกันอยู่เป็นเวลานาน ประกอบกับอิทธิพลของภาษาของชนเผ่าข้างเคียงทำให้ภาษาปู้อี้เกิดเป็นสำเนียงภาษาถิ่นขึ้น นักภาษาศาสตร์จีนได้แบ่งสำเนียงภาษาถิ่นปู้อี้ออกเป็นสามพื้นที่ หรือสามถิ่น ดังนี้

(1) ภาษาปู้อี้ถิ่นที่หนึ่ง (第一土语区 Dì yī tǔyǔ qū) เรียกชื่อว่าภาษาถิ่นเฉียนหนาน (黔南 Qiánnán²) พุดครอบคลุมบริเวณพื้นที่หลายอำเภอ ได้แก่อำเภอวังหมัว (望谟 Wàngmó) เซ่อเฮิง (册亨 Cèhēng) อานหลง (安龙 Ānlóng) เจินเฟิง (贞丰 Zhēnfēng) ชิงอี้ (兴义 Xīngyì) ชิงเหริน (兴仁 Xīngrén) หลัวเตี้ยน (罗甸 Luódiàn) ผิงตาง (平塘 Píngtáng) ตู่ซาน (独山 Dúshān) ลีโป (荔波 Libō) และส่วนหนึ่งของอำเภอฮุ่ยฮุ่ย (惠水 Huìshuǐ) ภาษาปู้อี้ถิ่นนี้มีจำนวนผู้พูดรวมตัวกันมากที่สุด ระบบเสียงที่ใช้จนถึงในบทความนี้จึงยึดภาษาถิ่นที่หนึ่งนี้เป็นหลัก

(2) ภาษาปู้อี้ถิ่นที่สอง (第二土语区 Dì èr tǔyǔ qū) เรียกชื่อว่าภาษาถิ่นเฉียนจง (黔中 Qiánzhōng) พุดครอบคลุมบริเวณพื้นที่เขตและอำเภอต่างๆดังนี้ เขตกู่ยหยาง ฮวา (贵阳 Huáyáng) อำเภอกู่ยคิง (贵定 Guìdìng) หลงหลี (龙里 Lónglǐ) อานซุ่น (安顺 Ānshùn) ผิงป้า (平坝 Píngbà) และบางส่วนของอำเภอฮุ่ยฮุ่ย (惠水 Huìshuǐ) และฉางซุ่น (长顺 Chángshùn)

(3) ภาษาปู้อี้ถิ่นที่สาม (第三土语区 Dì sān tǔyǔ qū) เรียกชื่อว่าภาษาถิ่นเฉียนซี (黔西 Qiánxī) พุดครอบคลุมบริเวณพื้นที่อำเภอต่างๆดังนี้ เจิ้นหนิง (镇宁 Zhèníng) กวานหลิง (关岭 Guānlǐng) ฉิงหลง (晴隆 Qínglóng) ลิวจื่อ (六枝 Liùzhī) ผานเซียน (盘县 Pánxiàn) และฮุ่ยเฉิง (水城 Shuǐchéng)

2.2 ระบบเสียง

ข้อมูลจากเว็บไซต์ชื่อ เว็บไซต์ชนเผ่าจีน (中国民族网 Zhōngguó Mínzúwǎng) ของสำนักงานอารยธรรมแห่งชาติจีน (文明办 Wénmíngbàn) และ ข้อมูลจากเว็บไซต์ Ethnologue : Languages of the World ของ SIL International Publications มีข้อมูลระบบเสียงภาษาปู้อี้ดังนี้³

² คำว่า เฉียน (黔 Qián) เป็นชื่อย่อของมณฑลกุ้ยโจว การแบ่งภาษาถิ่นของภาษาปู้อี้ตามพื้นที่นี้แบ่งเป็น เฉียนหนาน (黔南 Qiánnán) ก็คือ กุ้ยโจวใต้ เฉียนจง (黔中 Qiánzhōng) ก็คือ กุ้ยโจวกลาง และ เฉียนซี (黔西 Qiánxī) ก็คือ กุ้ยโจวตะวันตก

2.2.1 พยัญชนะ มีพยัญชนะ 32 เสียง ได้แก่

ริมฝีปาก	b [p]	p [pʰ]	mb [b]	m [m]	f [f]	v [v]
ปลายลิ้น	d [t]	t [tʰ]	nd [d]	n [n]	sl [t]	l [l]
โคนลิ้น	g [k]	k [kʰ]		ng [ŋ]	h [x]	hr [ɣ]
หน้าลิ้น	j [tɕ]	q [tɕʰ]		ny [ŋ]	x [ɕ]	y [j]
ปลายลิ้น	z [ʈ]	c [ʈʰ]			s [s]	r [z]
เพดานบน	by [pʲ]			my [mʲ]	qy [ʲ]	
โคนลิ้นควมริมฝีปาก	gv[kʷ]			ngv [ŋʷ]	qv [ʋ]	

อักษรที่อยู่หน้า [] คือระบบการเขียนภาษาปู้อี้โดยใช้อักษรโรมัน ซึ่งเป็นระบบการเขียนที่พัฒนาขึ้นในปี ค.ศ. 1956 อักษร p, t, k, q, c (เสียงพ่นลม) และ z (ไม่พ่นลม) ใช้สำหรับจดเสียงคำศัพท์ที่ยืมมาจากภาษาจีน ส่วนอักษร sl, hr ใช้สำหรับจดเสียงภาษาถิ่นบางถิ่น อักษร v เมื่ออยู่หน้าสระ [u] อ่านออกเสียงเป็น [w]

2.2.2 สระ ภาษาปู้อี้มีเสียงสระทั้งหมด 77 เสียง ดังนี้

เสียง สระ เปิด	a[a]		o[o]		ee[e]	i[i]		u[u]		e[ue]	
	aa[i:a]	ai[ai]	oi[oi]							ei[uei]	
	aa[u:a]	au[au]			ee[eu]		iu[iu]				
		ae[au]				ie[iə]		ue[ue]		ea[ueə]	
	aa[m:a:m]	am[am]	oo[m:om]	om[ɔm]	ee[m:em]	ia[m:iəm]	im[im]	ua[m:uəm]	um[um]	ea[m:uəm]	
	aa[n:a:n]	an[an]	oo[n:on]	on[ɔn]	ee[n:en]	ia[n:iən]	in[in]	ua[n:uən]	un[un]	ea[n:uən]	en[ɛn]
	aa[ŋ:a:ŋ]	ang[ɑŋ]	oo[ŋ:ɔŋ]	ong[ɔŋ]	ee[ŋ:eŋ]	ia[ŋ:iəŋ]	ing[iŋ]	ua[ŋ:uəŋ]	ung[ʊŋ]		eng[ɛŋ]
เสียง สระ ปิด	aa[p:a:pz]	ab[ap]	oo[p:op]	ob[ɔp]	ee[p:ep]	ia[p:iəp]	ip[ip]	ua[p:uəp]	ub[up]	ea[p:uəp]	
	aa[t:a:t]	ad[at]	oo[t:ot]	od[ɔt]	ee[t:et]	ia[t:iət]	id[it]	ua[t:uət]	ud[ut]	ea[t:uət]	ed[ɛt]
		ag[ak]		og[ɔk]	ee[g:ek]		ig[ik]		ug[uk]		eg[ɛk]

³ ในตารางระบบเสียงภาษาปู้อี้ อักษรที่อยู่หน้า [] เป็นอักษรภาษาเขียนที่พัฒนาขึ้นภายหลังการก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนและใช้เป็นภาษาเขียนที่เป็นที่ยอมรับประจำชนเผ่าปู้อี้มาจนถึงปัจจุบัน อ่านรายละเอียดในหัวข้อที่ 2.4 เรื่องภาษาเขียน

ในทางภาษาศาสตร์จีนมีวิธีการจำแนกเสียงสระโดยใช้เกณฑ์การมีหรือไม่มีพยัญชนะท้ายเป็นข้อกำหนดในการจำแนก แบ่งเสียงสระเป็นสองแบบ คือ

1. เสียงสระที่เป็นเสียงสระปิดท้ายหรือมีเสียงพยัญชนะนาสิกปิดท้ายเรียกว่า舒声韵 Shū shēng yùn หมายถึง “เสียงสระเปิด”

2. เสียงสระที่มีพยัญชนะกลุ่มเสียงกักปิดท้าย เรียกว่า 入声韵 Rù shēng yùn หมายถึง “เสียงสระปิด” ในตารางสระข้างต้น มีสระอยู่ 9 เสียงที่เป็นคำยืมมาจากภาษาจีน ได้แก่ er [ə], ao [au], ou [əu], ia [ia], io [io], iao [iau], ua [ua], uai [uai], ui [uəi] เสียงพยัญชนะ z, c, s, r ในภาษาจีนกลางเมื่อประสมกับรูปสระ [i] จะออกเสียงเป็น [ʅ] ภาษาปู้อี้ก็ใช้ระบบการเขียนนี้เมื่อเขียนคำที่ยืมมาจากภาษาจีน

2.2.3 วรรณยุกต์ ภาษาปู้อี้มีเสียงวรรณยุกต์ทั้งหมด 8 เสียง แบ่งเป็นวรรณยุกต์เสียงสระเปิด 6 เสียง และวรรณยุกต์เสียงสระปิด 2 เสียง ดังนี้

ลำดับที่	1	2	3	4	5	6	7	8
ระดับเสียง	24	11	53	31	35	33	35	33
สัญลักษณ์ตัวเขียน	1	z	c	x	s	h	t	ไม่ได้สัญลักษณ์
เสียงสระ	เปิด	เปิด	เปิด	เปิด	เปิด	เปิด	ปิด	ปิด
* พยัญชนะ mb / nd / qy / qv จะเกิดกับคำที่มีเสียงวรรณยุกต์ 1 / 4 / 5 / 7 เท่านั้น								

3. วงคำศัพท์และระบบไวยากรณ์

2.3.1 วงคำศัพท์ ประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา ชาวปู้อี้ติดต่อสัมพันธ์และอยู่ร่วมกันกับชนกลุ่มน้อยเผ่าอื่นๆอย่างใกล้ชิด ทำให้ภาษาปู้อี้รับคำศัพท์จากเผ่าอื่นมาใช้เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะคำศัพท์จากเผ่าไต จ้วง และฮั่น แต่อย่างไรก็ตาม ภาษาปู้อี้ก็ยังมีคำศัพท์อีกจำนวนมากที่เป็นคำศัพท์ดั้งเดิมภาษาปู้อี้แท้ๆ ตัวอย่างข้อมูลคำศัพท์นี้คัดลอกมาจากกระดานสนทนาทางวิชาการชื่อ 泰语与布依语论坛 Tàiyǔ yǔ Bùyī yǔ lùntán “FORUM ON THAI AND BOUYEI (PUYI) LANGUAGES”

เป็นกระทู้ที่อยู่ในเว็บไซต์หนึ่งของจีน ชื่อว่า 僚人家园 Liáo rén jiā yuán แปลว่า บ้านเราชาวเหลียว เข้าถึงได้จาก <http://www.rauz.net.cn> ชื่อเว็บไซต์ใช้ชื่อว่า Rauz ซึ่งเป็นภาษาเขียนของชาวจ้วง หมายความว่า “เรา” ส่วนคำว่า 僚 Liáo ที่เป็นชื่อเว็บไซต์นี้ก็น่าสนใจมาก จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และเอกสารโบราณของจีนพบว่า คำนี้เป็นคำเรียกชนเผ่าหลายกลุ่ม ซึ่งปัจจุบันแยกเป็นเผ่าต่างๆ ชัดเจน เช่น ไต เกอลาว ปู้อี้ หลี เหมาหนาน มู่หล่าว เซอ ส่วย อี้ จ้วง ดังจะเห็นว่ากลุ่มชนเหล่านี้พูดภาษาตระกูลไท หรือใกล้ชิดกับตระกูลไท คำนี้ยังมีความสัมพันธ์กับกลุ่มชนที่เรียกตัวเองว่า “ลาว” และภาษาลาวด้วย ในเว็บไซต์แห่งนี้เป็นเสมือนเวทีวิชาการสำหรับแลกเปลี่ยนความรู้และเรื่องราวเกี่ยวกับชาวจ้วง(壮族 Zhuàng zú) ชาวปู้อี้(布依 Bùyī) และชาวไตยี้(岱依 Dàiyī) เจ้าของเว็บไซต์นี้คือ ศูนย์วิจัยจ้วง-ต้งศึกษา มหาวิทยาลัยชนชาติส่วนกลางแห่งประเทศจีน (中央民族大学壮侬语研究所 Zhōngyú mǐn zú dàxué Zhuàng Dòng yǔ yánjiū suǒ)

สมาคมการศึกษาจ้วงศึกษา มหาวิทยาลัยกว่างซี (广西壮学学会 Guǎngxī Zhuàng xué xuéhuì) และสมาคมการวิจัยวัฒนธรรมลัวเยว่แห่งกว่างซี (广西骆越文化研究会 Guǎngxī Luòyuè wénhuà yánjiūhuì)

ตัวอย่างคำศัพท์ภาษาปู้อี้									
⁴ bail	ไป	jais	ไซ่	hauc	เข้า	roons	หั้น	lingz	ลิง
baul	ปู่	jeengl	แจ็ง	haaul	ขาว	nganz	เงิน	laail	หลาย
baus	ปู่	jangl	จั้ง	haangz	คาง	ngeaz	งู	dams	ต่ำ
byal	ปลา	gaail	ชาย	hoz	ขอ	rog	นก	soix	ซ้าย
bidt	เปิด	jael	ไกล	hingl	จิง	roh	นอก	myaus	แมว
bil	ปี	jaec	ไกลี่	raabt	หาบ	ramx	น้ำ	nyal	หุ้ย้า
bix	พี่	gais	ไก่อ	raaml	หาม	nuangx	น้อง	nguanz	วัน
boh	พ่อ	jac	กถ้ำ	ranl	เห็น	xex	ซื้อ	nyib	เย็บ
mal	มา	gvaz	ขวา	raangx	แห้ง	saangl	สูง	oix	อ้อย

⁴ อักษรที่ปรากฏนี้ ไม่ใช่สัทอักษรสากล แต่เป็นระบบการเขียนอักษรปู้อี้ที่พัฒนาขึ้นภายหลังการก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีน (ดูเรื่องภาษาเขียน ข้อ 2.4)

2.3.2 ระบบไวยากรณ์ ระบบไวยากรณ์ของภาษาปู้อี้โดยภาพรวมแล้วไม่แตกต่างไปจากภาษาในแขนงสาขาและตระกูลเดียวกันมากนัก คำศัพท์ส่วนใหญ่เป็นคำโดดพยางค์เดียว การเรียงประโยคเป็นแบบนำคำแท้และคำไม่แท้มาเรียงต่อกัน รูปแบบไวยากรณ์หลักๆ คือ

- (1) โครงสร้างประโยคหลักคือ [S-V-O] เช่น nuangx nyib byal “น้องเย็บผ้า”
- (2) ส่วนขยายวางไว้หลังคำศูนย์กลาง [คำศูนย์กลาง + คำขยาย] เช่น jais gais “ไปไก่อ” byal haul “ผ้าขาว” byagtn doongl “ผักดอง”
- (3) วลีบอกจำนวน เรียงคำแบบ [นาม – จำนวน – ลักษณะนาม] เช่น nguanz iadt laail nguanz “วันหยุดหลายวัน”

(4) คำสองพยางค์ เกิดจากการนำคำโดดพยางค์เดียวมาประสมแบบเรียงต่อกัน เช่น bix saail “พี่ชาย” bix nuangx “พี่น้อง” boh dal “พ่อตา” yaanz qyams “เยี่ยมเยียน”

(5) มีการใช้คำชุดแบบที่เรียกว่าสำนวนคล้ายกับภาษาไทยจำนวนมาก เช่น yianh mul yianh myaus “ยื่นหมยยื่นแมว” ngeaz ngeaz byal byal “งูปลปลาปลา” dal dos dal fanz dol fanz “ตาต่อตาฟันต่อฟัน”

2.4 ภาษาเขียน

ชนเผ่าปู้อี้ไม่มีตัวอักษร แต่บรรพบุรุษชาวปู้อี้ในอดีตใช้อักษรจีนจดบันทึกคำบอกเล่า นิทาน เพลงต่างๆ หรือเหล่าพ่อมดหมอผีใช้จดบันทึกบทสวดคาถาต่างๆ อักษรจีนเหล่านี้เป็นภาษาเขียนที่หยิบยืมมาใช้โดยไม่ถูกต้องตามหลักและแบบแผนของอักษรจีน บ้างก็ประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ตามความเข้าใจและการนัดหมายของชาวปู้อี้เองก็มี เรียกว่า “ตัวจีนอักษรปู้อี้” (汉体布依字 Hantǐ Bùyīzì) แต่อักษรนี้ก็ใช้กันในวงจำกัด ไม่ได้มีการสืบทอดและใช้กันอย่างกว้างขวางมากนัก

ภายหลังการก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนแล้ว ในยุคปี 50 รัฐบาลจีนได้รวบรวมและมอบหมายให้นักภาษาศาสตร์จีนสร้างภาษาเขียนของชาวปู้อี้ขึ้น ภาษาเขียนนี้มีที่มาจากพื้นฐานของอักษรพินอินในภาษาจีนกลาง คือการเขียนภาษาปู้อี้โดยใช้อักษรภาษาลาติน และกำหนดให้เรียกชื่ออักษรชนิดนี้ว่า “อักษรปู้อี้” (布依文 Bùyīwén) โดยทดลองเผยแพร่ในชุมชนชาวปู้อี้เรื่อยมาจนถึงยุคปี 60 นับตั้งแต่ปี 1981 เป็นต้นมา อักษรปู้อี้เริ่มเผยแพร่ครอบคลุมชุมชนชาวปู้อี้อย่างกว้างขวาง ทั้งยังมีการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาระบบการเขียนเรื่อยมา จนกระทั่งถึงปี 1985 อักษรปู้อี้ได้ใช้กันอย่างแพร่หลาย ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน การใช้ในการเรียนการสอนในโรงเรียนประถม มัธยม กระทั่งอุดมศึกษาในชุมชนที่อยู่อาศัยของชาวปู้อี้ จนเป็นที่ยอมรับและใช้เป็นภาษาประจำเผ่าของชาวปู้อี้อย่างสมบูรณ์

3. ข้อมูลด้านศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และชีวิตความเป็นอยู่ ⁵

3.1 ศิลปวัฒนธรรม

การร้องเพลงของชาวปู้อี้มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นและน่าสนใจอย่างยิ่ง ได้แก่ เพลงโบราณ เพลงเล่าเรื่อง เพลงรักและการเกี้ยวพาราสี เพลงเหล่า(เพลงที่ร้องรำเพื่อเฉลิมฉลองในงานรื่นเริง) และเพลงงาน (เพลงร้องในเวลาทำงานจำพวกเพลงลงนา เพลงเกี่ยวข้าว) การร้องเพลงของชาวปู้อี้มีหลายแบบ ได้แก่ การร้องโต้ตอบชายหญิง การร้องเพลงหมู่ การร้องแบบประสานเสียง การร้องแบบประสานเสียงมีสองแบบ คือ การร้องประสานเสียงเพลงหลัก ใช้ในงานพิธีที่สำคัญๆ เช่น การแต่งงาน งานศพ ท่วงทำนองฟังดูอึกเขิม โอ้อ่า และศักดิ์สิทธิ์ ส่วนการร้องประสานเสียงแบบเพลงเกร็ด ใช้ร้องในงานเทศกาลรื่นเริงยามราตรี มีดนตรีประกอบได้แก่ ปี่ พิณวงเดือน ขลุ่ย โหม่งเล็ก กลองเหล็ก เป็นต้น สำหรับกลองเหล็กนี้เป็นกลองที่ใช้ในพิธีสำคัญของชาวปู้อี้ จะตีกลองนี้ได้ในพิธีที่ยิ่งใหญ่และสำคัญเท่านั้น เช่น พิธีแต่งงาน งานศพ

⁵ เนื้อหาส่วนนี้ปรับปรุงมาจาก “สารานุกรมชนกลุ่มน้อยในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน.” (เมฆฉ, 2555, 29)

ซึ่งคนธรรมดาไม่สามารถฝึกเองนี้ได้ จะต้องเป็นผู้มีวิชา ในพิธีกรรมต่างๆ ผู้ฝึกเองคือพ่อครู หรือหมอผี ที่เป็นหัวหน้าหลักในการทำพิธี

3.2 ขนบธรรมเนียม

พิธีงานศพของชาวปู้อี้ในปัจจุบันใช้วิธีบรรจุในโลงศพ แล้วเชิญหมอผีมาทำพิธีเบิกทาง และมีการเชือดคอวัวเพื่อเซ่นดวงวิญญาณ ชาวปู้อี้เรียกพิธีนี้ว่า “ต่ากา” (打嘎Dǎgā)

ในช่วงก่อนการก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีน ชาวปู้อินับถือผี เทพธิดา และผีบรรพบุรุษ นอกจากนี้มีบางส่วนนับถือศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิก และนับถือพระเยซู

เทศกาลสำคัญประจำเผ่า เช่น วันที่แปดเดือนสี่ (四月八Sì yuè bā) หรือเรียกว่า เทศกาลเทพเจ้าวัว เทศกาลนี้ชาวปู้อี้จะทำข้าวหลามหรือข้าวต้มมัดที่ทำด้วยข้าวเหนียวไหว้บรรพบุรุษและให้วัวกิน ยังมีอีกเทศกาลหนึ่งก็คือเป็นเทศกาลยิ่งใหญ่และสำคัญมากของชาวปู้อี้ คือเทศกาลวันที่หกเดือนหก (六月六Liù yuè liù) เทศกาลนี้ชาวปู้อี้เรียกว่า เก็งเจียง (更将Gèngjiāng) เป็นเทศกาลไหว้เทพเจ้าที่ถือเป็นเทพผู้สร้างชาวปู้อี้

ชาวปู้อี้ยึดถือการมีสามีภรรยาเดียว สามารถแต่งงานในเครือญาติกันได้ เช่น พี่สาวพ่อแต่งงานกับพี่ชายแม่ได้แต่ญาติใกล้ชิดไม่แต่งงานกัน การเลือกคู่แต่งงานต้องดูฐานะให้เหมาะสมจึงจะเป็นที่ยอมรับ บางครั้งการเลือกคู่แต่งงานก็ถูกจัดการโดยพ่อแม่มาตั้งแต่ลูกยังไม่เกิดเลยก็มี หญิงเมื่อแต่งงานแล้วไม่นิยมย้ายไปพำนักบ้านสามี บางท้องถิ่นถึงขั้นถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

3.3 ชีวิตความเป็นอยู่

บ้านเรือนของชาวปู้อี้สร้างอยู่ตามพื้นที่ราบลุ่มริมน้ำ สร้างเป็นเรือนไม้สองชั้น ชั้นบนเป็นที่อยู่อาศัย ชั้นล่างเป็นที่เลี้ยงสัตว์หรือเก็บฟืนหรือฟาง

การแต่งกายของชาวปู้อี้ดูเรียบง่ายแต่สูงส่งและสง่างาม ชายชาวปู้อี้สวมเสื้อเชิ้ตไม่มีปก แขนสั้นหรือยาว สีฟ้าอ่อน โปกสีริษะเป็นรูปเหลี่ยม สตรีสวมเสื้อแขนยาวไม่มีปก คลุมทับด้วยเสื้อกั๊กกางเกงขายาว หรือชุดเหมือนเสื้อกั๊กยาวคลุมกางเกงแล้วคาดเข็มขัดผ้า โปกสีริษะเป็นทรงเหลี่ยม ในงานพิธีสำคัญๆ ประดับประดาเสื้อผ้าด้วยเครื่องเงิน

บทสรุป

บทความนี้เป็นบทความวิชาการ เพื่อนำเสนอข้อมูลทางภาษาศาสตร์ของภาษาปู้อี้ ซึ่งจัดเป็นสมาชิกภาษาไทภาษาหนึ่งที่พูดอยู่ในประเทศจีน มีความใกล้ชิดเป็นระนาบเดียวกันกับภาษาไทยที่พูดในประเทศไทย (รวมไปถึงภาษาไทยถิ่นอีสาน ไทยถิ่นเหนือ) และภาษาลาวที่พูดในประเทศลาวด้วย แม้ว่าการจัดแบ่งตระกูลภาษาไทในปัจจุบันยังมีความคิดเห็นสองกระแสหลักคือ ฝ่ายหนึ่งเห็นว่าจัดเป็นภาษาตระกูลไทแยกออกมา เรียกว่า ไท-กะได อีกฝ่ายหนึ่ง โดยเฉพาะ

นักวิชาการจีน ได้จัดไว้ในภาษาตระกูลจีนทิเบต แขนงจ้วง – ต้ง สาขาจ้วง –ไต ในฐานะที่ภาษาปู้อี้ เป็นภาษาที่พูดอยู่ในประเทศจีน ข้อมูลที่ประเทศไทยมีอยู่ขณะนี้ส่วนใหญ่ยังต้องอ้างอิงข้อมูลจาก นักวิชาการตะวันตกซึ่งก็มีอยู่ไม่มากนัก นอกจากนี้ยังมีการทำงานร่วมกันของนักวิชาการไทยกับจีน จำนวนหนึ่ง เช่น ผลงานเกี่ยวกับพจนานุกรม (Suriya Ratanakul and others, 2001) แต่ข้อมูลจาก นักวิชาการฝ่ายจีนจำเป็นต้องอาศัยผู้รู้ภาษาจีน ทำให้ปัจจุบันข้อมูลภาษาต่างๆในประเทศจีนที่เป็นผล งานการศึกษาของนักวิชาการท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของพื้นที่ยังมีไม่มากนัก บทความนี้ได้สังเคราะห์ข้อมูลจาก เอกสารภาษาจีนที่เป็นผลงานการศึกษาของนักวิชาการฝ่ายจีน เพื่อให้เป็นข้อมูลในอีกแง่มุมหนึ่ง เพื่อให้ นักภาษาศาสตร์ที่สนใจได้ใช้ศึกษาเพิ่มเติม

บรรณานุกรม

- เมฆม สอดส่องกฤษ. (2555). **สารานุกรมชนกลุ่มน้อยในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน**. พิมพ์ครั้งที่ 3.อุบลราชธานี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- เมฆม สอดส่องกฤษและฉวีวรรณ ว่องเจริญกุล. (2557). **ชนกลุ่มน้อยเผ่าไต: พื้นน่องเผ่าไทในสิบสองปันนา สาธารณรัฐประชาชนจีน. กระแสวัฒนธรรม. 15 (27) , 51–64.**
- สุริยา รัตนกุล. (2548). **นานาภาษาในเอเชียอาคเนย์: ภาษาตระกูลไท**. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- เหลียงหมิ่น, จางจวินหฺรู. (1996). **ปริทรรศน์ภาษากลุ่มต้ง-ไท. ปักกิ่ง : สำนักพิมพ์สังคมวิทยา.**
- 梁敏, 张均如. (1996). **《侗台语族概论》** 北京: 社会科学出版社.
- (เหลียงหมิ่นและจางจวินหฺรู.(1996) **สังเขปภาษากลุ่มต้ง-ไท. ปักกิ่ง : สำนักพิมพ์สังคมศาสตร์.**)
- 喻翠容. (1980). **《布依语简志》** 北京: 民族出版社.
- (ยี่ซู่หฺรง. (1980). **ปริทรรศน์ภาษาปู้อี้. ปักกิ่ง : สำนักพิมพ์ชนชาติ.**)
- อารยธรรมแห่งชาติจีน (文明办). (2009). **ชนเผ่าจีน (中国民族)**. วันที่ค้นข้อมูล 22 กันยายน 2557. จาก <http://www.minzu56.net/>.
- FORUM ON THAI AND BOUYEI(PUYI) LANGUAGES. (2014). **บ้านเราชาวเหลียว (僚人家园)**. วันที่ค้นข้อมูล 22 กันยายน 2557. จาก <http://www.rauz.net.cn>.
- SIL International Publications. (2014). **Ethnologue: Languages of the World**. Retrieved September 20, 2014, from <http://www.ethnologue.com> .
- Suriya Ratanakul, Somsong Burusphat, Sumittra Suraratdecha and Zhou Guoyan. (2001) **Bouyei-Chinese-Thai-English Dictionary**. Bangkok: Ekphimthai Ltd.
- Wikipedia. (2014). **布依语**. Retrieved September 20, 2014, from <http://zh.wikipedia.org/wiki/布依语>.